

predstavlja potpuni povijesno-teološki pregled sakramenta euharistije (antropološka, liturgijsko-teološka i liturgijsko-pastoralna pitanja). Poslije svakog otsjeka ponuđena je izobilna i prebrana bibliografija za kojom može čitatelj po-segnuti i pojedina pitanja još usavršiti.

Pisac ovog pozamašnog djela o euharistiji je isusovac Hans Bernhard Meyer. Samo je otsjek o slavljenju Večere Gospodnje u reformiranim crkvama napi-sala Irmgard Pahl. Hans B. Meyer je ovim djelom pokazao da izvrsno poznaje povijest, teologiju, liturgiju i pastoral sakramenta euharistije.

U uvodnom poglavlju pisac razglaba općenito značenje i naziv sakramenta euharistije. Tu poseže za dodirnim povijesno religijskim točkama a osobito za starozavjetnim i općežidovskim korijenima euharistije. U tom svjetlu shvaća i tumači u 2. poglavlju Kristovu Posljednju večeru iz koje je izrasla Večera Go-spodnja. U 3. poglavlju prikazuje vrlo opširno i vrlo pojedinačno mnogostruke starokršćanske liturgijske oblike slavljenja euharistije i na Istoku i na Zapadu. Rimski oblik slavljenja euharistije svetu misu prikazuje u posebnom poglavlju (Pogl. 5). Prikazuje povijest Rimske mise i njezine različite liturgijske oblike. Svoja izlaganja temelji na povijesnim izvorima (razni sakramentari). Šteta što pisac nije obrađujući mnoge rimske oblike mise nigdje upozorio na glagolsku misu u našim hrvatskim krajevima srednjeg vijeka. Ovo je poglavlje izvanredno bogato: od germansko-franačkog oblika slavljenja mise pa sve do misala pape Pavla VI pisac prolazi kroz sve vremenske epohe, kroz sve tako različite kul-ture i daje mnogo vrlo zanimljivih pojedinosti o povijesti svete mise na Zapa-du.

Slavljenje euharistije u protestantskim crkvama prikazala je Irmgard Pahl s neobično profinjenim taktom i ekumenskim duhom. I ona je pokazala bogat-stvo euharistijskih oblika u pojedinim protestantskih naroda prošlosti i sada-šnjosti.

Svećenicima, teolozima, studentima teologije i zainteresiranim laicima bit će od osobite koristi i dva posljednja poglavlja u kojima pisac razrađuje poje-dina liturgijsko-teološka i pastoralno-liturgijska pitanja (smisao slavljenja eua-ristije, oblikovanje slavljenja euharistije, djelotvornost euharistije, i slično).

Pisac se često poziva na djela suvremenih pisaca o euharistiji (J. Betz, J. Corblet, A. Piolanti, O. Nußbaum, E. J. Lengeling, J. A. Jungmann, J. H. Emminghaus i drugi). Tako je to zapravo jedna jedinstvena enciklopedija sa-kramenta euharistije.

Adalbert Rebić

Gottesdienst der Kirche. Handbuch der Liturgiewissenschaft: Teil 7,1 Sakra-mentliche Feiern I. Die Feiern der Eingliederung in die Kirche. F.Pustet 1989. Stranica 266.

Neke smo sveske ovog velikog i značajnog djela već prikazali u Bogoslov-skoj smotri (vidi BS 1988, br. 1, str. 162–163). Pred nama je svezak 7. dio

prvi, posvećen sakramentima inicijacije. Poput prethodnih svezaka i ovaj želi biti priručnik liturgijskih znanosti koji će poslužiti ne samo studentima teologije, nego i onim svećenicima koji djeluju u dušobrižništvu i zauzetijim laicima.

Djelo je plod skupnog rada poznatih liturgičara njemačkog jezičnog područja: Hans B. Meyer, Hansjörg Auf der Maur, Balthasar Fischer, Angelus A. Häusling, Bruno Kleinheyer i nekih drugih stručnjaka. Ova imena su potvrda velike vrijednosti ovog udžbenika liturgijskih znanosti. Međutim, ovaj 7. svezak sastavio je pretežno sam Bruno Kleinheyer.

Autor razrađuje u pet dijelova: 1. slavljenje inicijacije u drevnoj Crkvi (inicijacija u novozavjetno vrijeme, str. 23–34; slavljenje inicijacije prije Nicejskog vremena, str. 35–56; slavljenje inicijacije na zapadu do 5. stoljeća, str. 57–76; slavljenje inicijacije na Istoku poslije Nicejskog vremena, str. 77–95). 2. Slavljenje sakramenta krštenja od ranog srednjeg vijeka naovamo (krštenje u ranom srednjem vijeku, str. 96–121; krštenje u kasnom srednjem vijeku, str. 122–135; krštenje u crkvama reformacije, str. 136–148; krštenje između Tridentuskog i I. vatikanskog sabora, str. 149–170; obnova sakramenta krštenja na II. vatikanskom saboru); 3. Slavljenje sakramenta firme u ranom srednjem vijeku (po istoj shemi); 4. Pričest krštenika do V. Lateranskog sabora (str. 237–245). 5. Slavljenje učlanjivanja u Crkvu poslije II. vatikanskog sabora (str. 246–264).

Iz ovog se rasporeda može vidjeti kako su autori temeljito zamislili i izveli ovo znanstveno djelo. Autor tumači pojedina pitanja oslanjajući se stalno na stare liturgijske i povijesne izvore. U izobilju navodi i staru i novu literaturu. Na taj način to je kompletni udžbenik za liturgijske znanosti. Pojedina su poglavlja obrađena gotovo školski, shematizirano. Na taj način student može lakše pratiti tekst, pamtit i gradivo i ideje provjeravati na izvorima i u ostalim suvremenim liturgijskim priručnicima.

Ovo djelo preporučamo svim teolozima u dušobrižništvu i svim studentima teologije; njime će se uistinu obogatiti. Djelo će mnogima koristiti da se temeljitije upoznaju sa sakramentima inicijacije.

Adalbert Rebić

ADALBERT REBIĆ, *Riječi života vječnoga*. Kršćanska sadašnjost Zagreb 1988., 183. str.

Knjiga predstavlja objavljivanje tiskom onih biblijsko-teoloških tumačenja nedjeljnih evanđelja što ih je prof. Adalbert Rebić držao kroz duže vrijeme na Radio vaticana (hrvatsko odašiljanje) godine 1967–1968. Poslije dvadeset godina pisac se odlučio da ta razlaganja objelodani tiskom te tako ona budu na korist širem krugu svećenika u njihovu radu oko spremanja nedjeljnih homilija. Istina, međuvremeno dogodila se liturgijska reforma biblijskih čitanja na nedjelje pa su neka biblijska čitanja koja smo prije imali sada otpala a dodana su neka druga biblijska čitanja kojih prije nije bilo. Raspored čitanja evanđeoskih odlomaka ne poklapa se stoga više sa starim rasporedom, prije liturgijske re-